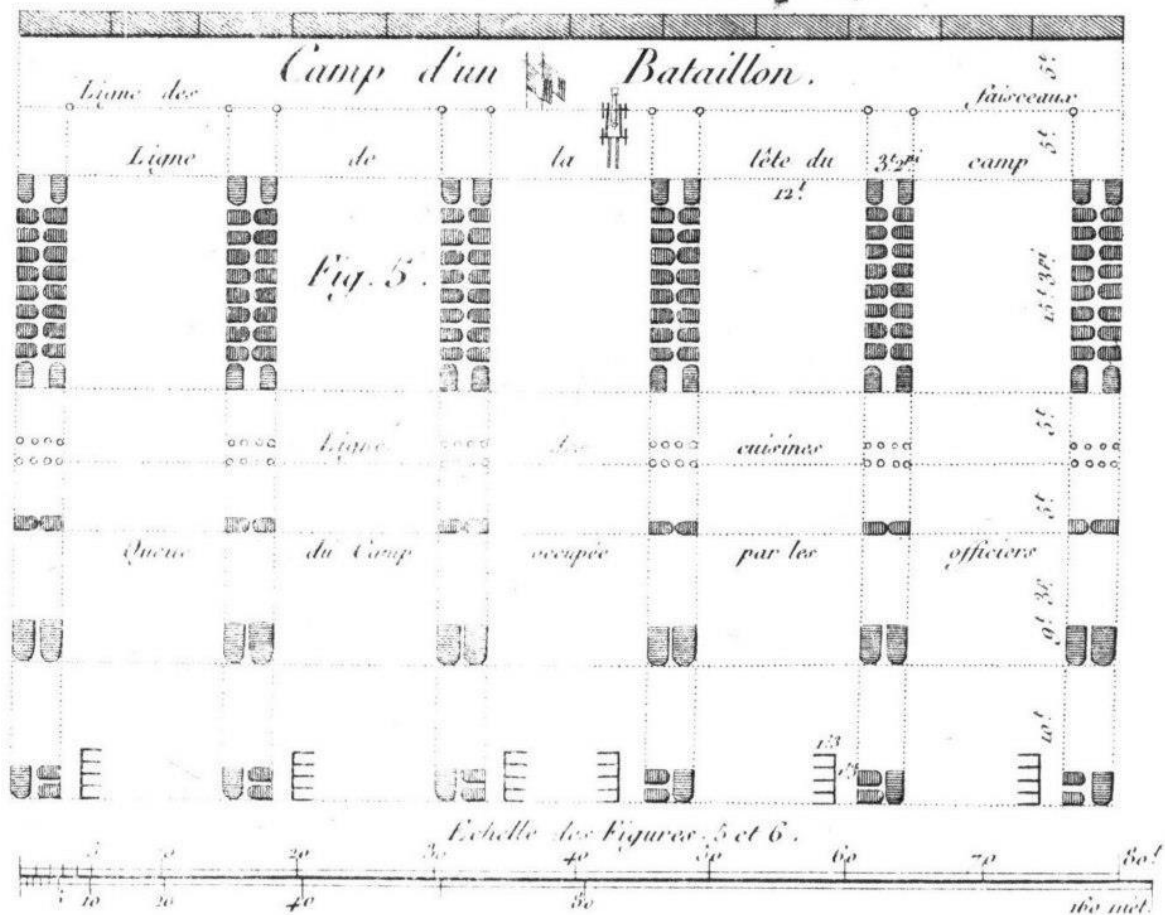

Het Leven in het Bivak

Le bataillon en ordre de bataille sur trois rangs.

Schema van de indeling van een bivak voor een bataljon.

De meeste evenementen die wij bezoeken kennen een bivak, een tentenkamp waar de soldaten en kampvolgers werken, eten en slapen. Een dergelijk kamp was een plek waar het leger werd verzameld om zich voor te bereiden op een komende campagne. De officieren en manschappen werden maanden in tenten ondergebracht; in de loop van de tijd bouwden de soldaten het bivak uit door paden, heggetjes, aarden wallen, hutten en boomgaarden aan te leggen. Ook trok een dergelijk legerkamp veel handelaren aan, die zich in de buurt vestigden; het dorp Austerlitz is op deze manier ontstaan. In het dorp waren winkels, kroegen, gokpaleizen, theaters en danszalen gevestigd, waar wekelijks duizenden bezoekers op af kwamen.

In de memoires van Jan Willem van Wetering, een veteraan uit de Napoleontische oorlogen, vinden we een mooie beschrijving van het Kamp van Zeist, zoals hij het noemt (onderstreping door J.W. van Wetering zelf):

[...] In het voorjaar van 1804 naar de Kamp van Zeist en de Kamp van Maramont [Marmont, de Franse bevelhebber van het militaire kamp, MGS], hetwelk wij met ruim 30.000 man Bataafsche en Fransche troepen betrokken.

Dit was een kamp van vermaak, dat altijd bij krijgslieden, die het hebben bijgewoond, een waar genoegen is om aan te denken. De generaals, hoofdofficieren en mindere officieren, en manschappen waren in linnen tenten gelogeert, maar het bosch bij Zeist benam spoedig daar van het gezigt en deed alles in groene lanen herschappen. De tenten der generaals, hoofdofficieren en onderofficieren werden als spoedig met struiken die uit het gezegde bosch gehaald waren, met opgaande dennenboomen beplant. Het getal geëvenredigd naar den rang die zij bekleeden, als Luit. Generaals acht, Generaal-Majours zes, Kolonels vier, Luit-Kolonels en Majours twee dennenboomen. De tenten der verdere officieren, onderofficieren en manschappen werden met groen beplant en overdekt naar welgevallen, zoodat zoover het oog kon zien niets anders als een groen opleverde. Dan waren er achter en voor van alle generaals en hoofdofficieren keijzerlijke tuinen aangelegd, en bij sommige generaals vond men, dat uit liefhebberij in het klein enkele fortificaties waren aangelegd, die zeer kundig daar waren gesteld.

De achterste rij was de straat der marketentsters. Hier konde men alles vinden dat men in een kleine stad te vergeefs zoude zoeken. Speel en koffijhuizen, societijten, stalhouders, uitspanningen, logementen, horlogiemakers, apothekers, slaggers, kruideniers, en danszalen. Met een woord alles wat men wenschen zoude werd er gevonden.

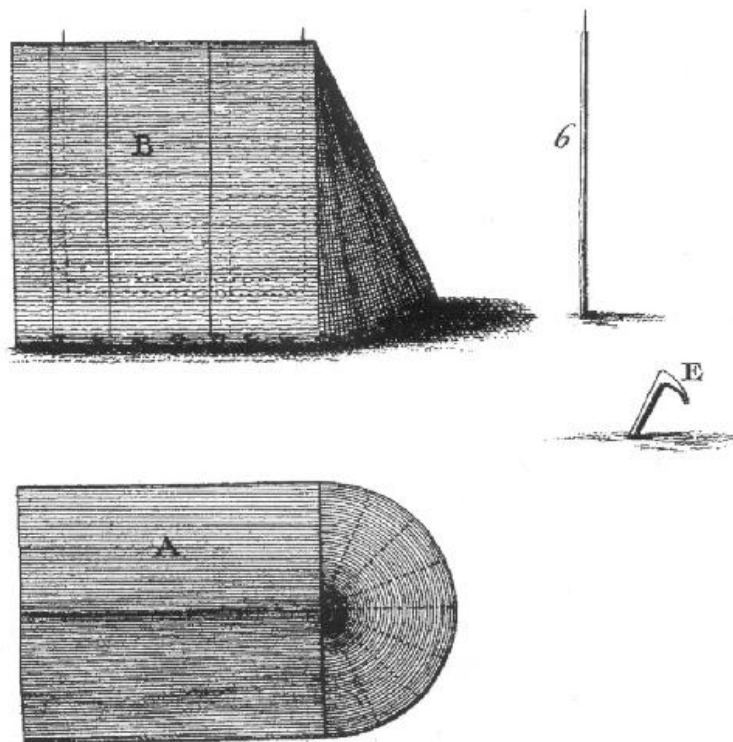
Dit kamp werd dagelijks door een zeer groot aantal vreemdelingen bezocht. Den eenen uit familiebetrekking, die uit liefdesoogmerken, den 3den om zich te vermaken, den 4den om winst te doen met den koophandel enzovoort. Het grootste vermaak dat men er konde vinden was op Zon en Feestdagen. Dan moet men niet verwonderd staan als men in het kamp 1000 rijtuigen uit alle oorden van het land telde. De aanleiding tot de verzameling der overgrootte menigte van aanschouwers was, dat er op Zon en Feestdagen of een luisterrijke groote parade, of een algemeene inspectie, of groote manoeuvres in vuur plaats hadden. Als dit laatste moest gebeuren was het van des morgens 6 tot namiddags 2 onder de wapens. Als wij dan doornat van zweet, zwart van kruid damp, vermoeid en met een grage maag na onze tenten terugkeerden, stond er een dubbeld ration voor ons gereed, dat gretig werd ingenomen. Dadelijk aan het werk gegaan tot het schoonmaken der wapening en kleeding. In dien

tusschentijd maakten de koks, die in het kamp waren gebleven, de tafels klaar en daar werd gegeten.

Intusschen had menigeen berigt gekregen dat er een of meer van zijne familiebetrekking op hem in een herberg zaten te wachten. Ook was er daags te voren aangekondigt wat voor vermakelijkheden er zouden plaats hebben, als het hardloopen naar een horlogie, het klimmen in de mast, de gans de hals of kop afslaan, en diergelijke spelen meer.

Daar de tafels op dien tijd goed toeberaid zijn door het dubbele ration zijn zij echter zeer spoedig afgeloopen. Een ieder begeeft zich naar zijne tent, trekt er zijn beste zondagspakje aan (aan de tenu gehouden alsthans) en ging zijn vermaak zoeken waar hij verkoos. Dien dag was er geen appèl meer, en de taptoe werd des avonds een of twee uren later geslagen. Men kan zich geen denkbeeld vormen van het gewoel, gezing, gedans, gespeel, gewandel en gekijk dat toen plaats had. Daar waren liefhebberij comediën en dansballen die tot des morgens duurden. Des anderen daags morgens zag men troepsgewijze met ledige zakken berooide hoofden de kamp verlaten en de gewone dienst werd door de manschappen met een opgeruimd gemoed weder aanvaardt, [...]. In de jare 1806 werd door de Koning Louis Napoleon gelast om bij de Pijramide huizen te bouwen tot een dorp geformeerd, dat den naam kreeg van Austerlitz.

Koning Lodewijk Napoleon wilde de nederzetting Austerlitz zelfs stadsrechten geven, maar toen was het leger, - en met hen vrijwel alles en iedereen die aan het leger verdiende, - verdwenen. Van Wetering verhaalt dat hij het kamp enkele jaren nog heeft bezocht, maar dat het enkel te herkennen was aan de kookgaten, die inmiddels overwoekerd waren; de Piramide was volgens hem al helemaal vervallen.

Afbeelding van Franse manschappententen; tenten van dit type werden gedurende de 18e en eerste helft 19e eeuw gebruikt.

Uit: M. de la Porterie, "Instituins Militaires" (Parijs, 1754).

Pagina 4;

Boven: bivak van een bataljon van de 13e Afdeling Infanterie, 1820: op de voorgrond de geweertenten, op de achtergrond de kookgaten met daarachter de tenten van de compagniesstaf. Links is een officier in gesprek met een marketenster. De soldaten zijn met verschillende werkzaamheden bezig: sommigen maken hun uitrusting in orde; links staat een soldaat zijn rok uit te kloppen, rechts wandelt een officier van gezondheid, en harkt een soldaat het terrein rond de tenten aan.

Onder: binnenzijde van een tent, zoals afgebeeld op de bovengenoemde prent.

Een veldbakkerij, prent van Dirk Langendijk, 1799.

Pagina 6;

Boven: indeling van een bivak, ca. 1830.

Onder: Horace Vernet, "Legerkamp bij Rijen", 1831. Het schilderij geeft een mooi beeld van een Nederlands legerkamp. Het kamp is ingedeeld zoals op de prent daarboven is aangegeven (het standpunt van de kijker is aan de rechterzijde, met de rij geweermandels rechts en de kookgaten links).

Een bataljon marcheert af, terwijl andere soldaten in het kamp met diverse werkzaamheden bezig zijn. Op de voorgrond zijn links enkele marketentsters te zien die drank verkopen aan soldaten, terwijl rechts enkele dames worden rondgeleid.

Linie der Soldaten Schreien

Fig. 4.

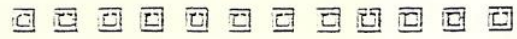
Gaveer Mantels

Soldaten Tenten

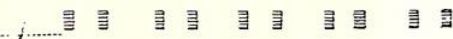

Kook gaten

Kleine Staf, M^r. Geweer maker Sergeant

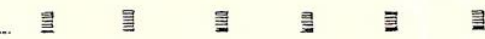
Majors Fouriers en Wasch vrouwen

Luitenants

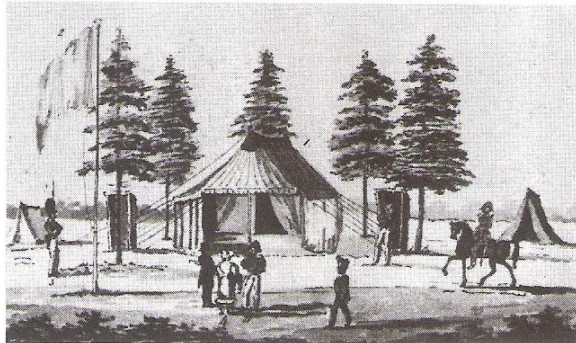
Kapiteins

Bataillons Staven

De volgende serie schetsen werden gemaakt in 1831 toen de Gelderse en Noord-Hollandse Schutterijen in het Kamp van Rijen werden verzameld voor de Tiendaagse Veldtocht. Deze illustraties, hoewel van na de Napoleontische Tijd, geven een goed beeld van de onderkomens en het dagelijks leven van de soldaten.

Generaalstent, met links het Oranjevaandel, ter aanduiding dat de Prins van Oranje in het bivak aanwezig was.

Cantine van de officieren; rechts enkele latrines.

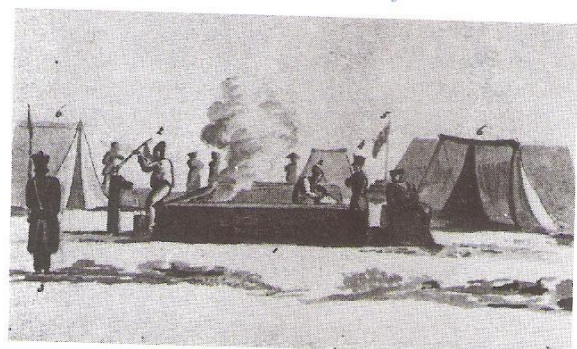
Woontent voor een 1e en 2e Luitenant

1) slaaptent voor een 1e en 2e Luitenant, met 2) hangmat, daarachter 6) de tent van de generaal

Politiewacht, 1) officierstent, 2) Manschappentent, 3) Arrestantentent;

De keuken

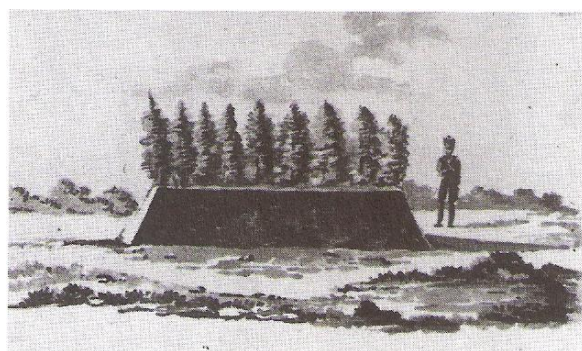
Gezicht vanuit een manschappentent

Links wordt een soldaat geknipt, rechts wordt een soldaat geschoren.

Een sekreet of latrine voor de officieren (binnenzijde)

Een sekreet of latrine voor de officieren (buitenzijde)

Een Rooms-Katholieke velddienst

Een Protestanse velddienst

De wisseling van de wacht.

In het wachtlokaal

“Het Leven in het Bivak”.
 Dit is een uitgave van de vereniging “2^e Bataillon Grenadier Compagnie”, www.grenadiercompagnie.nl
 Marc Geerdink-Schaftenaar, Julianadorp, 2005-2019